

Kádár János ablaka

ARCKÉPVÁZLAT TÖRTÉNELMI HÁTTÉRREL
(GYURKÓ LÁSZLÓ KÖNYVÉRŐL)

A. Nexő egyik munkájában minden korok írójának azt a tanácsot adja, hogy a világra nyíló ablakában ne túrjön meg cifraságot, mert az üvegre maratott legsebbe virágminták is csak zavarják, eltakarják a valóságot. Az ablak szerepe az, hogy beeressze a világosságot, utat nyisson a látás előtt.

Az *Arcképvázlat történelmi háttérrel* című könyv, mintha ennek a törvénynek az értelmében tárta volna Kádár János világára az ablakot.

Létét a külföldi könyvkiadók éppúgy hiányolták, akár a magyar olvasók. Mert azok a felnőtt generációk, amelyek a folszabadulás óta ismerték Kádár János nevét, különböző feladatkörökben való munkálkodását, bizony nem dicsekedhettek azzal, hogy ismerték őt.

1956 végén, amikor az éhkoppot verve vártuk, hogy valaki a mieink közül bár szólna egy biztató szót, Szolnokról üzent. Szava nyomán riadtunk föl, ki is ő?

A Horthy-rendszerben rendőri használatra készült úgynevezett fekete könyvből bogarásztuk össze az életére vonatkozó alapadatokat. Születési évét, helyét, eredeti nevét. De mindjárt tabunak is vettük, amiről tán nem is politikus dolog beszélni.

A fölocsúdás évtizedeiben pedig közöttünk, mindennap a szemünk előtt. Egy hájban utaztunk, egy irányban eveztünk, sokszor úgy tűnt, így megy ez a világ megteremtése óta. Ő pedig a könyv egyik félmondatában úgy nyilatkozik, hogy nem szeret magával foglalkozni. S ebből következett, hogy más sem foglalkozhatott vele. Nem is készült életéről hites szavú írás. Az őszinte érdeklődéssel élő szürke tömeg pedig a valóságos ismeretek hiányában legendákat termelt.

Nem hittük, hogy a hallgatása valamiféle titkokat rejteget. Azt tartottuk, talán nem is ok nélkül, hogy Kádár János a személyi kultusz áldozataként szenvedte a börtönt, s ezért szigorúan elutasít minden megmozdulást, ami még egyszer arra az útra csábítana politikust és író. E véleményében való szilárd ellenállásának falán csak testületi döntés törhetett könyvnyi ablaknyílást, amin most belátunk.

Természetes emberi igény ez a fajta érdeklődés. Nem a szimpla kíváncsiság a hajtó motorja.

Félrészes korunkban az első kaszásnak nemcsak a keze járására, erejére, tempójára, de a bölcsességére, szeme villanására is odaügyeltünk. Talán csak ösztönösen éreztük, hogy bizalmunk hajszálgyökerei az ismeret termőtalajába fúródnak. Akit ismerek, azzal nem kell újra és újra előlről tapogatni a cselekedetek láncolatait. Nem kell mindig értelmezni mi a fehér, mi a fekete. Az első kaszás egy mozdulatával helyes utakra vezérelhet, egy tekintetével megóvhat attól, hogy fölös energiákat veszítve olyan zsákutcába keveredjünk, ahonnet csak farral lehet visszajutni.

A könyv sok botor tévhitet eloszlat.

Kádár János meghurcoltatását, amiről kötetnyi legenda bolyongott köreinkben, nem merevíti mártíri pózokká. Alakja rajzolatából világosan kiderül az a tudatos

vonás, hogy egykori politikai ellenlábasaikat, akik tragédiájának okozói voltak, nem torolta meg, s ebből a tartásból következett, azt sem tűrte volna el, hogy bárki ökölrel vegyen elégtételt a rajta esett sérelmekért.

Számára ez nem elsődleges kérdés. Az elsődleges az, hogy élünk, s életünk értelmét a sokat szenvedett Magyarországot üdvére forgathatjuk. Olyan természetes könnyedséggel teszi magát túl a személyes fájdalomán, mintha csak szakmai ártalomnak tartaná az ügyet.

Nincs különös ejtőernyője, alája szerelt védőhálója, porszűrő álarca. A gondkaszlak előtt olyan pőrén áll, mint akárki más. Nem panaszkodik, nem dicsekszik. Előrenézve dolgozik. A fővénységig szűkszavú nyilatkozatából sugárzik az ember-szeretet. Hibáit nem takargatja, inkább elemzi. Külföldön is elismert eredményeitől nem tölti el a csalhatatlanság tudata. Múltunkért, jövőnkért aggódó ember. Döbbenetes sorsa fordulásait, letartóztatását, bőrötnéveit nem dramatizálja, nem kíván élő szobor lenni.

Gyurkó, ha akarna se tudna a hős személyétől idegen sallangokat ráaggatni. Különben is, a személyi kultusz lappangó tüzébe írók egész sora megpörköltött. Sokan máig viselik az égési sebeket. E tekintetben is nagy tanulság az 56-os tragédia — ahogy Kádár apostrofálja.

Sikeres életútú ember. Ma szeretnek a tollforgatók ebben az értelemben fogalmazni. Tény. A megharcoltan elért eredményeink alapján sikeres. Mi a titka? Talán az, hogy nincs titok. Megküzd, birokra kel minden fölgaskodó akadályal. Nem kíméli magát. Példa? Bizonyosan nem akar példa sem lenni. De így válik azzá.

A könyv történelmi háttere közel száz évet araszol át legújabb kori históriánk-ból. Kádár János életútja szalad ebben a történelmi közetben, akár valami bűvópatak, olykor eltűnik, hogy valahol újra előbukkanjon. Tudjuk, odabent műveskedik a soha sem pihenő események halmazatai között. Megy a szemünk előtt, olykor életünk virágos mezőjé között csöndesedik, máskor a szűk medrű partok között visszútja, mélységes szakadékok fölött, hogy a maga mivoltával, sodrásával megmunkálja járótútjának medrét.

A könyv feloldó ködös lengedákat, tisztáz ismeretlen történéseket, de ami még fontos, további ismeretek iránt ébreszti föl érdeklődésemet. Többet akarok tudni a hős belső indítékairól, cselekedeteinek rugóiról, eredetéről, hiszen nem csupán a külső események hatására cselekszik, hanem tán irányítja is, amikor irányíthatja. Szívesen olvasnék még Kádár János inaséveiről, kétkézi koráról, a politikus magán-életéről, gondjáról, örömről. A politikus se mindig közéleti ember.

Sejtem, nehéz élő személyről, szűkszavú emberről szárnyakon járó könyvet írni. Az író lóraülő fantáziáját a valóság gyöplűszárával százszor vissza kell fogja. Nem mondhatja, amit a hős nem mondott.

Kádár János a tömegek előtt titoktalanul kitarulkozó ember, a magánélete tekintetében zárkózott. A könyvben, akár valami jó szimfóniában a szűkszavúság motívuma sokszor visszatér, s ez jellemző. Szinte már ornemens és legtöbbször telitalálat. Az írókhoz is akad egy megszívlelendő mondata.

„— Mostanában nem tudom már úgy nyomon követni az életet, mint régen... És a jó irodalom segít. Maguk, írók, besegítenek a világ megismerésébe. Persze, már amikor.”

Kádár János ablaka nyitva. A százezres példányban megjelent könyv révén egy ország tekinthet be rajta. (*Magvető.*)

TÓTH BÉLA